

משא ומתן בענין שביתת בהמתו

כשהוא נמצא במקום שכבר נכנסה שבת ובהמותיו
נמצאים במקום שעוד חול

חוברות אסיפת חכמים - שנת תר"ע

אוצר החכמה

שאלת הרב אברהם לייב הכהן שווארץ אבד"ק מאראשהעויו [זיבנבירגען]
חד מינן דסליק מהכא להתם לאה"ק והניח כאן רכוש ומקנה וקנין, ע"י נאמניו
לשלוח לו הרווחים, ונסתפקתי מה דינו בשביתת בהמתו בימי הקיץ אשר יום עש"ק
מתאחר באקלים שלנו, יותר מהתם וכן בחורף במוצש"ק להיפוך אי אולינן בתרי'
דגברא או בתר בהמותיו במקום שהם, א' ואבקש מאת המתאספים באסיפת חכמים
לחו"ד הגדולה בזה. ב.

27/08/2018 10:00

תשובת הרב משה ברילל אבד"ק נאווסעליץ
שאל שאל ח"א [חכם אחד] בא' שהרחיק נדוד מביתו וכו' מהו הדין לענין
שביתת בהמותיו עיי"ש, לפענ"ד פשיטנא לה מהא רתנן במס' ביצה ל"ז הבהמה
והכלים כרגלי הבעלים ואמרי' עלה אמר רבב"ח אר"י הלכה כרבי דוסא דאם מסרו

א. נראה להסביר את צדדי השאלה, דזה פשוט דלא חייבה תורה לבהמה לשמור שבת, וכל ענין
שביתת בהמתו הוא דין בהבעלים שצריכים לשמור בהמתם שלא יעשו מלאכה, אלא שאפשר
לומר בזה ב' גדרים, א' דבזה שהבהמה עושה מלאכה הרי יש חסרון בשביתתו ואינו שובת בשלימות
והתורה בעי שהוא ישבות שביתה שלימה דהיינו שכל מקנהו ג"כ ישבותו ובמה שהם עושים מלאכה
ה"ז כאילו הוא עשה מלאכה ולפי גדר זה ודאי דחייב שביתתה הוא בזמן חיובו לשבות ואינו תלוי
כלל היכן נמצאת בהמה זו.

גדר ב' דאין זה דין בשביתתו אלא הוא דין נוסף, דחוץ ממה שהוא צריך לשבות מחויב הוא
לדאוג שלא יחולל שבת ע"י מעשה בהמתו, ולא משום שמעשה בהמתו מתייחסת אליו, אלא כך
רצתה התורה שיהא ניכר יום השבת, בין ע"י שביתתו הוא בין ע"י שביתת בהמתו, ולפ"ז נראה
דהולכים בתר המקום שהבהמה נמצאת בו.

ב. שאלה זו נוגעת לכאורה גם לגבי בנו הקטן, דהוא ג"כ נכלל בחיוב האב [וזה מצוי מאד שהאב
נמצא ברחוק מקום מבניו הקטנים] כמו שכתוב "בנך ובתך עבדך ואמתך ובהמתך" וכן פירשו
ברש"י וברמב"ן פ' יתרו פרק כ' פסוק י', ועיין בשעה"צ סי' של"ד ס"ק נ"ד דהיא מן התורה, אמנם
בביאור הלכה סי' רס"ו ד"ה הגה ודוקא וכו' דאפשר לומר דחיובו מדרבנן ולא מהתורה.

לרועה אף דמסרו ביו"ט, ה"ה כרגלי הרועה משום דמעמיד הבהמה ברשותו ונקנית שביתתו אצלו.

הרי אף דהבעלים עירבו למקום אחר ואינם יכולים לילך, במקום שהרועה מותר לילך מותרת הבהמה לילך כרגלי מי שהועמדה ברשותו בהש"מ, והיכן שביתת בהמתו של זה, וע"כ דמקיים בזה שאינה הולכת חוץ לתחום של זה שעמדה ברשותו בין השמשות, ואם נפש אדם להשיב דשאני תחומין דרבנן דהם אמרו והם אמרו, אבל במלאכה דאורייתא ל"מ מה שעמדה ברשות אחר, אף אני אען ואומר דא"כ מי שנוסע מביתו קודם יום השבת ושובת במקום רחוק ומקנה קנינו נשאר בביתו האם לא יוכלו בהמותיו לילך ממקום עמידתם והלאה אפילו פסיעה אחת יען כי הוא לן בעת חוץ לתחום י"ב מיל, דהוא דאורייתא לדעת הרמב"ם ורוב הפוסקים וכמ"ש בש"ס שבת ס"ט, ודרכיה דרכי נועם כתיב, וע"כ דגם בדאורייתא מהני הא דקנו שביתה במקומם ברשות האיש השליט עליו בעת ההוא.

ולדעתי נוכל לומר סמך לדבר, ומתורת משה רבינו נלמדנו, מתשובת בני גר וראובן, טפינו נשינו ובהמתינו כו' נחנו נעבור חלוצים, והאם בכל ימי המלחמה ושבע שכבשו, לא יזיזו בהמותיהם אפילו זיז כ"ש ביום השבת.

ועתה נאמר, הגע בעצמך אם בימי הקיץ שהיום מתאריך אצלינו תחול שביתת הבהמה ממלאכה בעוד היום גדול כמקום שבעליו שם הוא, אימתי תקנה הבהמה שביתה אצל המושל עליו באשר הוא שם אשר בהש"מ שלו באמצע שבת שלה והאם תהיה אסורה לילך ממקום עמידתה בעוד זרחה השמש עלי' ותהי' א"כ אסורה בכל יום השבת, וכבר הוכחנו שאינו כן, וע"כ דאולינן לענין כל המלאכות שבת, בתר בהמותיו במקום וברשות שהם נמצאים ובוה מקיים שביתת בהמתו:

תשובת הרב מיכאל מורינא אבד"ק קאפריד
בח"ב אות י"ז חקר במי שיש לו בהמות במק"א ונשתנה האופקין יש לדון מה דינו לענין שביתת בהמותיו.

והנה לדעתי יש להביא רא' ממס' ר"ה ט' ע"ב וכי תימא אי אפשר דליכא חד בסוף העולם דלא משלח, ואם נימא דכל שנשתנה האופק אולינן בתר המחויב, א"כ היכי נימא דאולינן בתר אחד מסוף העולם א"כ כל העולם יהי' משועבדים לידע שעת האופק ממקום שנתקיים שם מצות שלוח וזה א"א כי הלא אין ידוע

המקום אשר נתקיים שם מצות שלוח אע"כ דהמתחייב [ר"ל הבהמה שהיא מתחייבת מחמת בעליה] לא תלוי בזמן המחייב [אף דהזמן דהיינו שבת שהוא מחייב את השביתה עוד לא קידש במקום שהיא נמצאת בה מ"מ אינה תלויה בזמן זה] ולכאורה ה' אפשר להביא רא' מהא דיבמות ע"א אלא זכריו דאיתא בשעת אכילה וליתניהו בשעת עשיה היכי משכחת להו' אמאי לא בכה"ג דהבן ה' במקום שה' לילה עדיין בשעת עשיית הקרבן פסח שהיה בירושלים ובשעת אכילה יום שם, אמנם אפשר דכה"ג אין מעכב את האכילה דהוי כמו חבוש בבית האסורים:

27/08/2018nm

השיב על תשובתם הרב יעקב וויצמאהן אבד"ק גריידינג [רוס'א] ראיתי מה שכתב רב א' [כוונתו להרב משה ברילל הג"ל] ע"ד השאלה מח"ב אות י"ז [בענין שביתת בהמתו] ופשיט ליה מדין תחומין, במוסר בהמתו לרועה, דאמרינן דה"ה כרגלי הרועה, והיכן שביתת בהמתו של זה וכו', ובמחכ"ת דבריו תמוהין, דמה ענין תחומי בהמתו לדין שביתת בהמתו ממלאכה, דדוקא לענין תחומין אמרינן דה"ה כרגלי הרועה שמסרו לו, ולא לענין שביתת בהמתו ממלאכה, דאפי' כשהשכיר בהמתו לאחר לא יצא מרשותו דשכירות לא קניא כמ"ש בשו"ע סי' רמ"ו ס"ג.

ג. שם מדובר בענין יובל, דקדושת יובל תלוי בתקיעה, דאם לא תקעו לא חל שנת היובל, אך אם לא שלחו עבדים אינו מעכב חלות שנת היובל, כיון דיש ביובל ב' לימודים א' דממעט דלאו בכל גוונא איכא שנת היובל וא' דמרכי דבכל אופן חל שנת היובל, ואוקי חד מ"ד שם קרא דמרכי בשלוח עבדים דאף אי לא שלח חל היובל וקרא דממעט בתקיעה דאי לא תקעו לא חל היובל וטעמי' דאפשר לעולם בלא שלוח עבדים פעמים שאין עבד עברי בישראל שיטעין שלוח, ואי אפשר לעולם בלא תקיעה, דאי אפשר שלא יהא שופר מצוי בעולם, לפיכך יש לנו לומר כשתלה הכתוב לא תלה אלא בדבר המצוי בעולם. (פירוש רש"י שם)

וקאמר בגמ' דטעם זה לא ברירא לן [ואיצטריך טעם אחר עיי"ש] כיון דגם בשלוח שייך לומר דאי אפשר לעולם בלא שלוח, דאי אפשר שלא יהא חד בסוף העולם דלא משלח [בודאי נמצא אחד בכל העולם שמשלח]

וע"ז מקשה הרב מקאפריד, דמה בכך ששולח חד בסוה"ע הא אפשר דשילח בסוף יום ר"ה שלו, ואצלנו כבר עבר ר"ה וא"כ אפשר לעולם ללא שלוח, ומוכיח מזה דאע"ג שאצלנו לא הוי ר"ה, כיון דאצל המשלח הוי ר"ה, הרי אנו נגזרין בתרי', וחל עלינו קדושת היובל, ה"נ בנידון דידן דאע"ג דהבהמה נמצאת במקום ששם עוד אינו שבת, מ"מ הבעלים שהוא המחייב הוי במקום שכבר שבת, הרי אסור לעשות בה מלאכה בגללו אף בעוד היום גדול.

ד. קושית הגמ' היא דאמאי איצטריך לימוד למעט האב מפסח, אם הבן ערל בשעת אכילה, כיון דכבר ע"כ ה' ערל בשעת עשיית הפסח וכבר נתמעט דאין יכול לעשות הפסח כשיש לו בן ערל והיכי משכחת לה שיהא ערל בשעת אכילה ובשעת עשי' לא עיכב מחמת ערלה.

וה"ט משום דאיסור תחומין הוי כמו איסור חפצא שאסור לכל אחד להוציא הבהמה והכלים חוץ לתחום, וכמו שהסביר הרב הר"ז בש"ע שלו [סי' ש"ה סי' ל"ח] שאין אדם מוזהר על תחום בהמתו וכו', ואינו נקרא בשם מלאכה אלא הוא איסור בפ"ע וכו' ע"ש, משא"כ שביתת בהמתו ממלאכה דהוא חובת גברא ואקרקפתא דבעלי רובץ האיסור, וחל עליו החיוב של שביתת בהמתו ממלאכה ועפי"ז נסתרו כ"ד הרב הג"ל, שאין אדם רשאי להוציאם חוץ לתחום, ואינו חל על הבעלים, ואפי' היו עומדים בעיר אחרת ולא מסרם לשום ב"א היו קונים שביתה בפ"ע כחפצי הפקר כמתני' סוף ביצה ובטוש"ע [סי' שצ"ז סעי' י"ז] ועיין בתוס' עירובין דף מ"ז ד"ה והכלים מ"ש בזה ומדינא הוא ולא משום דרכי נועם לחוד.

ואין חילוק בזה בין תחום דאורייתא לדרבנן [ובל"ז עיין במ"א סי' ת"ד סק"א בשם הרלב"ח דתחום י"ב מיל דבהמה לאו דאורייתא ועיין במ"א סוסי' ש"ה, וע"ע בב"י סי' ת"ד מ"ש להרמב"ם בכרמלית אין איסור תחומין דאורייתא]

וגם במקנה בני גר וב"ר שהניחו בעבר הירדן, ע"כ לומר דקנו שביתה לעצמן כחפצי הפקר, ודלא כמ"ש הרב הג"ל דקנו שביתה ברשות האיש השליט עליהן, דהא לא הניחו בעבר הירדן רק נשיהם וטפם ואמרי' המוסר בהמתו לבנו ה"ה כרגלי האב וכמ"ש בסי' שצ"ז, ועי' בא"ר שם, ואפשר לומר אם מסרו בהדיא מקניהם לנשיהם וטפם ע"מ לקנות אצלם שביתה שאני.

ומ"ש מעתה הגע בעצמך וכו' אימתי תקנה הבהמה שביתה וכו' אשר ביה"ש שלו באמצע שבת שלה וכו', ולפי מ"ש אין ענין זל"ז, דאין תלוי קנין שביתה של הבהמה לענין תחומין שאסור לכ"א להוציאה מחוץ לתחומה, באיסור שביתת בהמתו שהיא חובת גברא וחל על הבעלים, ואטו הבהמה גברא הוא שא"א לה לקנות שביתה באמצע שבת שלה, הלא רק חובת בעלים וזקוק לשמרה ולהשביתה ממלאכה, וא"כ אין הכרח לומר דבעלים נגרר אחריה וי"ל אדרבא דנגרר שביתת בהמתו בזמן שהבעלים עצמם שובתים ממלאכה, באשר הוא שם.

ואבא למ"ש ידידי הרה"ג מקופאריד באות מ"א הוכחה מהש"ס לאידך גיסא דע"כ המתחייב לא תלוי בזמן המחייב ולענ"ד אין מהש"ס הוכחה לנדרון זה, דשאני התם שהאדם מתחייב על מעשה שלו ולא על של חברו משא"כ לענין שביתת בהמתו שהוא מתחייב על מלאכת בהמתו י"ל שתלוי בזמן האופק שבהמתו שם

כאילו הוא הי' בעצמו שם, ומילה עצמה תוכיח, שהאב מצווה על מילת בנו ואם עבר ולא מהלו ביום השמיני עובר בעשה, וזה פשוט שעל היום במקום שבנו נולד משגיחין ולא על מקום שהאב שם.

ומ"מ אין הוכחה מוכרחת גם לזה די"ל דבהמה לא דמי לאדם שחובת עצמו עליו [והוי כמו איסור חפצא שכת"ל] משא"כ בהמה חובת בעליה עליה לכך י"ל דנגררת אחר זמן המקום שבעליה שם.

ומ"ש בתו"ד דא"כ כל העולם יהי' משועבדים לידע שעת האופק וכו' הנה לפי"ד תקשה גם בא"י גופא אטו יש לצמצם השעה וע"כ לומר דשעות אין מעכבים ביום א', וגם אפי' אם עבר ולא שלח לעבדו עד אחר כמה ימים ג"כ יש להסתפק אם לא נתקדש בזה שנת היובל.

ועוד י"ל כיון דשלוח עבדים הוא במוצאי ר"ה, וביו"ט ר"ה בלא זה עבד חפשי מאדוניו וכיון שגילה דעתו בעליו שיוציא את עבדו לחרות במוצאי ר"ה ממילא נעשה העבד חפשי מר"ה כדאמרינן בר"ה דף ח', לר"י מר"ה ועד יוה"כ לא עובדין ולא נפטרין וכו', כמו"כ י"ל למ"ד דרק שלוח עבדים מעכבין דמר"ה ועד שעה ששלחו לחפשי בין כך לא עובדין ולא נפטרין ולכך אין כה"ג משועבדים לזה שבסוף העולם.

ומ"ש מהגמ' יבמות ע"א דלא אוקמי שבנו הנולד היא במקום שינוי האופק, אפ"ל עפ"י מ"ש התוס' בפסחים דף ג' דמחו"ל אין חיוב לעלות לרגל ולעשות הק"פ, ומלבד זה הוא דוחק להגמ' לאוקמי ברר"ר [ברוך רחוקה] כה"ג שהוא בא"י ובנו הנולד לו הוא בסוף העולם, באופן ששינוי האופק מבדיל בין יום ללילה דמלתא דלא שכיח הוא, וגם הוא מהנמנע שיתוודע להאב שבא"י מיום הולדו עד ע"פ מסוף העולם לא"י שהוא משך רק ימים אחדים, ולכך לא אוקמי בהכי ואין הוכחה משם.

ומסברא החיצונית יש סברות להכא ולהכא וצ"ע, דיש לומר כיון דבעליה נזקק לשמור לבהמתו שבסוה"ע הרי הוא כאילו עצמו שם עמה, ואפשר לומר שאין מתחייב בשביתת בהמתו אלא בזמן שהוא עצמו שובת וכמושה"כ "למען ינוח עבדך

ה. נראה דרצונו לומר דשאני לענין ר"ה דכיון דהי' שלוח עבדים ביום ר"ה אף שאין זה בזמן שהי' אצלו ר"ה מ"מ מקרי שבר"ה נתקיים מצות שלוח ויכול לחול קדושת היובל, אך לענין שביתת בהמתו שאיסורה משום שביתתו הוא, אף דהבהמה נמצאת במקום שאיננו שבת כעת, מ"מ איסורה במלאכה משום שביתתו.

ואמתך כמוך" ואיך אפשר שבשעה שבאופק שלו הוא חול ואם יעשה מלאכה ופטור ויתחייב אז על ש"ב בשבת של חול אצלו.^{אוצר החכמה}

וז"ל הספורנו בס' אמור בפ' בכל מושבותיכם אע"פ שתשתנה תחלת היום והלילה כפי השתנות האורך בגלילות מתחלפות וכו' מ"מ תהיו תחלת השבת וסופה בכ"א מהגלילות ליושביה כפי התחלת היום והלילה בגליל ההוא עכ"ל, ועפ"י יש להמליץ הכ' לא תעשה כל מלאכה וכו' אשר בשערך רצה לומר כפי הזמן משבת בשערך.

ובזכרוני שבתשובות חסד לאברהם מהרה"ג הר"א תאומים מדבר בענין זה ואינו תח"י^י

ובגוף שאלה נ' לא הי' צריך להרחיק הדרך מהכא להתם דשאלה זו יש להמצא בא"י גופא בקרוב מקום שהוא בציפורי ובהמותיו בטבריא או להיפוך, כדאמר ר"י שבת קי"ח יהא חלקי ממכניסי שבת בטבריא וכו':^{77/08/2018}

ו. ואולי אפשר לתלות שאלה זו בפלוגתת האחרונים הובא בכיאר הלכה סי' ש"ה אי איסור שביתת בהמתו הוה דוקא כשעושה מלאכה מדעתו או דאסור שיעשה בה מלאכה אף שלא מדעתו, דהגר"א והחת"ס סברי דהאיסור הוא רק מדעתו והיכא דעושה מלאכה שלא מדעתו, ליכא איסור והאחרונים סברי דאף בשלא מדעתו איכא איסורא, ולהגר"א והחת"ס נראה דאיסור מלאכה בבהמה הוא מטעם שביתתו הוא והרי זה כהרחבה בדיני שביתתו שאף בהמותיו יהיו מושבתים דכשעושים מלאכה הרי זה כאילו הוא עשה המלאכה ולכך ללא דעתו ליכא איסורא דאין המעשה מתייחס אליו, ולפ"ז צריכה לשבות בזמן שהבעלים שובתים,

אכן להסוברים דאסור אף ללא דעתו א"כ נראה דאין זה בגלל שביתתו אלא דהוא דין נוסף שצריך לשמור לבל יחולל שבת ע"י מעשה בהמותיו אף דאין המעשה מתייחס אליו ושפיר יש לומר דצריך לשומרה בזמן שהוא שבת במקום שהיא נמצאת בו.

ז. נראה דכוונתו לסימן ל"ה ששם מסתפק לענין שינוי האפקין אך לגבי חמץ בפסח דאם החמץ נמצא במקום שכבר קדש הפסח והוא נמצא במקום שעוד מותר בהנאה ומסקנתו בפשיטות דהולכין אחר מקום של בעל החמץ עיי"ש ואף דלגבי חמץ פשיטא ליה יש לחלק בין חמץ בפסח לשביתת בהמתו ועיין בדברי הרה"ג אשר וייס שליט"א.

הפנינו שאלה זו לרבנים הנאונים הרב זלמן נחמיה גולדברג שליט"א
והרב אשר ווייס שליט"א לחוו"ד בזה.

אוצר החכמה

הרב זלמן נחמיה גולדברג

אב"ד ירושלים ת"ו

ראיתי מה שפלפלו הרבנים במי שנמצא במקום שכבר שקעה השמש ונעשה שבת ובהמתו נמצאת במקום שעוד לא נהיה שבת ובהמתו עושה מלאכה אם עבר על שביתת בהמתו בשבת, ורב אחד הוכיח מבהמה שנמסרה לרועה שדינה לענין לצאת חוץ לתחום רגליה כרגלי הרועה הרי שאין הבעלים עוברים כשהבהמה יוצאת חוץ לתחום של הבעלים והכי נמי לענין שבת, ורב אחד דחה הראיה, ולענ"ד שבודאי צודק שאין ראיה מתחומים שהרי כל איסור תחומים הוא שאסור לצאת חוץ ממקומו בשבת וכיון שמקום הבהמה נקבע אותו מקום של הרועה שהבהמה ברשותו נמצא שאין כאן מלאכה משא"כ כשהבהמה עושה מלאכה אף שמקומה אין עדיין שבת מ"מ הבעלים מוזהרים שהבהמה שלו תנוח בשבת ומעתה אין צורך למה שכתב הרב הדוחה שהוצאה חוץ לתחום אינה בגדר מלאכה שנאמר שאדון עובר אם הבהמה שלו יוצאת חוץ לתחום וכמו שכתב בשו"ע הגר"ז בסימן ש"ה סל"ח שאפילו להדעה שהביא שם שיש אוסרין למסור לרועה ביו"ט שיוליך בהמתו חוץ לי"ב מיל והטעם שסוברים דלצאת חוץ לתחום בכלל מלאכה מ"מ בנידון שהרועה מוליכה בתחום שלו בזה אין הבהמה עושה מלאכה וגם לא יוצאת ממקומה.

ובהערות אות ב' כתב שיש להסתפק ספק זה גם בבנו הקטן הנמצא במקום שעוד לא חלה השבת והאב נמצא במקום שחל השבת אם האב מצוה על מלאכת בנו הקטן.

ולענ"ד נראה בהקדם מה שכתב החת"ס בתשובה שבעבד ובהמה יש שתי מצוות בתורה א. למען ינוח שורך וחמורך ועבדך ואמתך ומצוה זו הוא שחייב אדם לדאוג שעבדו ובהמתו ינוחו בשבת ואם הם עושים מלאכה מעצמם או גוי עובד איתם עובר הבעלים בעשה של שביתת בהמתו, מצוה ב' לא תעשה מלאכה אתה ובנך ובתך ובהמתך ועבדך ואמתך ומצוה הוא שלא יעשה אדם מלאכה עם בהמתו כמו לחמר אחר בהמתו הטעונה משא וזהו איסור לאו, והנה במצוה ב' הזהירה תורה גם לא לעשות מלאכה עם בנו והיינו ג"כ אם מצוה לבנו לעשות

מלאכה או שהבן עושה מלאכה ויודע שאביו רוצה בכך ואז נמצא שהאב עושה מלאכה יחד עם בנו.

דברי יוסף

עוד מצינו שיש איסור אמירה לעכו"ם לעשות מלאכה וזה איסור דרבנן אמנם חזינן בגמ' שבת קכ"א שקטן שבא לכבות אין שומעין לו והקשו הרי קטן אוכל נבלות אין ב"ד מצווין להפריש ותרצו בקטן העושה על דעת אביו [בקטן שידוע להבחין שכיבוי זה נוח לאביו ועושה בשבילו רש"י שם] ובחומש על פסוק לא תעשה מלאכה אתה ובנך כתב רש"י כגון שבא לכבות שאין שומעין לו ששביתתו עליון והקשו בגמ' א"כ למה נכרי שבא לכבות אין אומרים אל תכבה והרי עושה על דעת ישראל [ונמצא עובר על איסור אמירה לגוי] ותרצו נכרי על דעת עצמו עושה שמתכוון שהישראל ישלם שכר ולא עושה לטובת הישראל ע"כ חזינן מכאן שגדר אמירה לגוי מדרבנן אותו איסור כמו לומר לבנו.

12/06/2018 14:04

ובגמ' שבת קנ"א ע"א שמותר לאדם לומר לחבירו שמור לי פירותי הנמצא בתחום שלך ואני אשמור פירותיך הנמצא בתחום שלי ובחידושי הרשב"א שם כתב שמכאן הוכיח תוס' שישראל שקבל עליו שבת קודם חשיכה מותר לומר לישראל שיעשה מלאכה עבורו הואיל ונעשית בהיתר למי שעושה אותה, עוד כתב שם הרשב"א שדוקא לישראל מותר לומר שמור לי פירות שבתחומך אבל לגוי אסור לומר שישמור לו פירות שמחוץ לתחום וכל זה בגוי שנמצא כאן שאסור לומר לו לך חוץ לתחום ושמור לי פירות אבל גוי שנמצא מחוץ לתחום מותר לומר לו שמור לי פירות שנמצאים חוץ לתחום שלי.

ולפי כל זה נראה לדון שמותר לישראל הנמצא במקום שלא חשכה השמש שיעשה מלאכה בשבילו וכן מותר לומר כן לגוי הנמצא במקום שעוד לא חשכה השמש שיעשה מלאכה בשבילו ומסתבר שגם מותר לאב לומר לבנו הקטן שיעשה מלאכה בשבילו אם האב קיבל עליו שבת והקטן לא קיבל [באם נאמר שהמקבל שבת אין בני ביתו נגררין אחריו] וטעם כל אלו שכל שלגבי העושה המלאכה אינו אסור אין איסור לצוות עליו שיעשה ואף בבנו שאסור לעשות אתו מלאכה מ"מ כיון שהבן עושה בהיתר שבת שוב אין האב העושה אתו עובר ומעתה נראה שגם לחמר אחר בהמתו בזמן שהוא צועק בקול על בהמתו שתעשה מלאכה כמו ריש ע"ז (ט"ו ע"א) שהבהמה מכירה קולו והולכת מחמתו שיש בזה משום איסור מחמר ואם הוא נמצא במקום שכבר נהיה שבת והבהמה שומעת קולו והולכת עם

משא והיא נמצאת במקום שעוד לא שקעה השמש או ששומעת קולו ברמקול או בטלפון שאינו עובר בלאו של מחמר ומעתה אם הבהמה עושה מלאכה בעצמה או שהשכירה והשוכר עושה עמה מלאכה שאינו עובר בעשה של שביתת בהמתו וק"ו ממחמר אמנם לפי זה המקבל שבת יהא מותר לחמר אחר בהמה שהרי עדיין לא שבת כלפי הבהמה, אכן בהמה שלו עושה מלאכה אחר שקיבל עליו שבת מסתבר שחל שבת גם כלפי הבהמה אכן אם הבהמה מושכרת והשוכר עושה אתה מלאכה בזה מסתבר שלא חל קבלתו על בהמות שהשכירם ואין המשכיר עובר.

ה'תשס"ב/2708

ובסימן רס"ג בשערי תשובה ס"ק כ"ג הביא קושיא משו"ת פני יהושע למה מותר למי שקבל עליו שבת לומר למי שלא קיבל לעשות לו מלאכה והרי הוא שלוחו ושלוcho של אדם כמותו ונמצא שמשלח עצמו עושה מלאכה ותלוי בדין כהן ששלח ישראל לקדש לו אשה גרושה שנחלקו בגמ' ב"מ דף ו' אם אומרים בזה אין שליח לדבר עבירה כיון שלשליח אין עבירה והכי נמי כאן שלשליח אין עבירה יש שליח לדבר עבירה, ונראה לתרץ שכיון שאצל השליח אין עושה המלאכה בשבת אלא בחול לכן גם אצל המשלח כאילו הוא עצמו עשה המלאכה בחול, ואינו דומה לכהן שאמר לישראל צא וקדש לי אשה גרושה שהשליח עושה אותו דבר שאסור רק שהשליח אינו מצווה באיסור זה אבל אם כלפי השליח יש פעולה אחרת כמו כאן שעושה המלאכה בחול גם אצל המשלח נחשב כעושה בחול שגם למשלח עצמו מותר לעשות מלאכה במקום שעושה השליח.

והרי זה דומה לכהן שאמר לישראל צא וטמא עצמך למת שלא נאמר שלוחו של אדם כמותו והרי זה כאילו הכהן טמא עצמו למת שהרי אין איסור אלא לטמאות גוף של כהן ואין איסור לטמאות גוף של ישראל ולכן גם אם שלוחו כמותו וכאילו הכהן טימא לנפש גוף של ישראל, ומעתה נראה לדון אם אדם הנמצא במקום שעוד לא שקעה השמש ויש לו בהמה מושכרת במקום ששקעה השמש והגוי עושה עמה מלאכה אם עובר הישראל בזה מסתבר שעובר הישראל שהרי בהמתו לא נחה בשבת אכן אם עוד במקום שלא שקעה השמש וצועק ובהמה שומעת קולו והולכת עם משא ואין הבהמה שלו בזה מסתבר שמותר שאף שהבהמה עושה בשבת מ"מ הרי עובר רק אם הוא עושה מלאכה יחד עם בהמתו והרי מה שהוא עושה אינו עושה במקום שהוא שבת ויותר נראה שמותר לאדם הנמצא במקום שעדיין אינו שבת להשקות שדה הנמצא במקום שכבר חל שבת וכן לירות חץ או להדליק אש שילך עד מקום שכבר חל שבת שהרי הוא עושה

במקום שעדיין אינו שבת, ולפי מה שכתבנו יוצא שאם בנו הקטן יעשה על דעת אביו מלאכה במקום שכבר שבת אבל הוא עצמו במקום שאינו שבת יש לדון שמותר שהרי חסר האיסור, שהאיסור הוא כשעושה עם בנו ובבנו אין מצות למען ינוח משא"כ בעבד ובהמה שאסור.

החזקת חמור

והנה בשו"ע הגח"ז סימן רס"ג בקו"א שם הקשה ג"כ על הדין שמי שקיבל עליו שבת מותר לומר לאחר לעשות לו מלאכה מאי שנא מאיש שאמר לאשה הקפי לי שהדין שיש שליחות כיון שאשה לא בר חיובא, והנה לפי שכתבנו יש ליישב שהקפת קטן אין בעצם הדבר הבדל בין איש לאשה רק שאשה לא מוזהרת ואיש מוזהר אבל לומר למי שלא קיבל שבת הרי השליח עושה דבר שמותר ולא שהוא אינו מוזהר אלא שמציאות השבת אין אצלו.

אכן הקו"א עצמו כתב שלכן מותר לומר לאחר לעשות מלאכה משום שאומדין שהמקבל שבת לא כוון אלא לקבל שבת לגבי מלאכות שהוא בעצמו לא יעשה אבל לא קיבל לענין לומר לחבירו עיי"ש ומעתה לפי סברת האחרונים אלו שוב אין ראייה למה שהעלנו ואפשר א"כ שיש איסור למי ששקעה אצלו השמש לומר לאחר שלא שקעה לעשות מלאכה וביותר שיש בזה איסור תורה מדין שלוחו של אדם כמותו אכן הבית מאיר אהע"ז סימן ה' ס"ד וכן הביא החת"ס שלגבי שבת אין כלל ענין לעשות מלאכה על ידי שליח שכל האיסור לעשות מלאכה בשבת הוא ינוח וכשעושה על ידי שליח גופו נח, והביא ראייה לסברה זו ממה שמותר להדליק אש בערב שבת אף שדולק בשבת, אכן זה קושית הנימוק"י ב"ק פ"ב ומזה הוכיח שאסור משום חיציו היינו שהכל נעשה בשעה שמדליק וגם מה שבסוף יכשל או יהרוג בן אדם הכל מתיחס למה שעשה בשעה שזרק החץ או הדליק וא"כ מוכח שהנימוק"י לית ליה סברת הב"מ.

עכ"פ לפי סברת הב"מ בודאי מסתבר שזה שהקפידה תורה למען ינוח שורך הכוונה ג"כ שגוף הבהמה תנוח בשבת וא"כ בודאי מסתבר שהכוונה ליום השבת שהיא וכש"כ שביתת בנו שבודאי תלוי במנוחת הבן, ולכאורה יש להביא ראייה לסברת הב"מ ממשנה ראשונה בשבת בפשט העני ידו בפנים ונתן בעל הבית בתוכו והוציא שניהם פטורים שבעל הבית לא עשה אלא עקירה והעני עשה הוצאה והנחה ולא עקירה וקשה מ"מ יתחייב העני שהרי ביקש מבעל הבית שיתן לתוך ידו וא"כ הבעה"ב שלוחו של העני לעשות עקירה ושלוחו של אדם כמותו ונמצא

שהעני עשה הכל, וכאן אין סברה שאין שליח לדבר עבירה שהרי עקירה לחוד אינה עבירה ואף שאסור מדרבנן מ"מ מן התורה אינה עבירה וא"כ יתחייב העני חטאת מן התורה אלא מוכח כהב"מ שאין שליחות למלאכת שבת, אכן יש לדחות לפי מה שכתבו בתוס' ב"מ דף י"א ע"ב גבי כהן שאמר לכהן צא וקדש לי אשה גרושה שאין שליח לדבר עבירה והקשו בתוס' והרי קידש בלי ביאה אינו לוקה ומה עבירה יש כאן ותירצו שמ"מ אם יבעל אחר קידושין ילקה ונמצא שלוקה גם עבור הקידושין ולכן אין שליח לדבר עבירה ואין לוקין, ומעתה גם בפשט העני את ידו יש לומר כך שאף שעקירה לבד אינה עבירה מ"מ אם יסיים כל המלאכה נמצא שגם עקירה היא חלק מעבירה ואין שליח לדבר עבירה, והנה הנוב"י אהע"ז סימן ע"ו פירש שמ"מ יש שליחות כיון שאינה עבירה בקידושין ולכן חלים הקידושין אבל אין נענשים על מה שעשה חלק מהעבירה על ידי שליח, ותירוצם השני שגם השליחות בטלה ואינה צריכה גט ומעתה גם לגבי עקירה אינו מביא חטאת על זה שעשה עקירה על ידי שליח או שכל השליחות בטלה.

הפסוק

ובספר עונג יו"ט אור"ח סימן ל"ו העלה שמי שיש לו חמץ במקום שהוא כבר פסח והוא עצמו נמצא במקום שלא הגיע הפסח החמץ אסור בהנאה, אכן לגבי כל יראה לא הזכיר ומסתבר שכל יראה תלוי באדם ואם אצלו אין עדיין פסח אינו עובר וכן להיפך אם החמץ במקום שלא חל הפסח והוא עצמו נמצא במקום שכבר חל הפסח עובר בכל יראה ואילו החמץ מותר בהנאה אכן יש לעיין שלכאורה ענין מצות תשביתו מסתברא שתלוי באדם אם הוא נמצא במקום שחל כבר הפסח חייב לבער ומעתה לפי מה שכתבו תוס' פסחים שתשביתו היינו שלא כדרך הנאה נמצא שהחמץ אסור בהנאה אע"פ שהוא נמצא במקום שאינו פסח אכן יתכן שרק לבעלים אסור ליהנות שאינו מקיים מצות תשביתו אבל לאחרים מותר בהנאה אלא שא"כ נאמר שחמץ ערב פסח אף שלו אסור שנתחייב בתשביתו אבל לאחרים נתיר ובע"כ שתשביתו מלמד שאסור בהנאה לכל ישראל וא"כ גם כשהחמץ נמצא במקום שאין עדיין חצות י"ד יאסר בהנאה. וצ"ע.

הרב אשר זעליג וייס
רב קהלת משכנוב רמות
אב"ד לממונות ירושלים

במה ששאל לדעתי בענין שנחלקו בו גדולי הרבנים לפני שנות דור בענין מי שיש לו בהמות במדינות הים במקום שיש בו הבדלי שעות, האם דין שביתת בהמתו תלוי במקום הבעלים, והם מצווים שבהמותיהם ישבתו בשבת שלהם אע"פ שבמקום המצאות הבהמות חול הוא ולא שבת, או שמא אין הדבר תלוי אלא במקום הבהמות והוא מצווה שבהמותיו ישבתו כאשר שבת במקומותיהם.

הנה כעין שאלה זו דנו גם בענין חמץ בפסח במי שיש לו חמץ במדינה שאין שעותיה שווים למקום הבעלים, האם יכול הוא לבטל חמצו משש שעות ולמעלה כאשר במקום בו נמצא החמץ עדיין לא הגיע זמן האיסור, ובשתי שאלות אלה פלפלו בראיות לכאן ולכאן.

27/08/2018nrx

מכיון שאין זמני בידי להאריך בראיות וסברות, אומר למע"כ בקיצור ובפשטות, שלא ראיתי בזה שום ראיה מכרעת לכאן ולכאן, ומכיון שמציאות זו לא היתה נוגעת כ"כ בזמן קדמונינו לא מצינו בדבריהם שום התייחסות לשאלה נכבדת זו, עלינו להכריע בה מסברא ישרה, ולענ"ד הסברא בזה ברור ופשוט.

דין אחד לשביתת בהמתו ודין אחר לחמץ בפסח ולא בחדא מחתא מחתינן להו, לגבי שביתת בהמתו שענינה שביתת הבהמה עצמה, ברור לענ"ד דאין הדבר תלוי אלא בשבת שבמקום הבהמה שהרי הבהמה צריכה לשבות בשבת וכיצד תשבות בשבת כאשר במקום מנוחתה אין כאן שבת אלא חול, אלא פשוט דלגבי שביתת בהמתו אין הדבר תלוי אלא בשבת שבמקום הבהמה, אבל בחמץ בפסח אין כאן מעשה שעושה החמץ או שנעשה בו ואין קשר כלל בין החמץ למקומו, וכל האיסור הוא על האדם שיש חמץ בבעלותו וברשותו בפסח שלו, ומשום כך פשוט בעיני דלאחר שעת איסורו שוב אינו יכול לבטל או למכור חמץ שיש לו במדינת הים אף אם במקום החמץ עדיין לא הגיע שעת האיסור, ודוק בדברים אלה כי פשוטים הם לענ"ד.

אמנם אף שברי לי לחלק בין שביתת בהמתו וחמץ בפסח, עדיין רואה אני צד ספק לגבי שביתת בהמתו לגבי זמן שאצל הבהמה שבת היא, ובמקום עמידת הבעלים הוי חול אם מצווה הוא בשביתת בהמתו, דיש סברא גדולה לטעון דאין אדם מצווה בשביתת בהמתו אלא כששבת אצלו והוא בעצמו שובת, ולפי"ז ניזל לקולא לכאן ולכאן ואינו מצווה בשביתת בהמתו אלא בשבת במקומו ובמקום בהמתו, ודו"ק בזה.